Наукова бібліотека СумДПУ
імені А. С. Макаренка

Історична постать в українському мистецтві

мистецький вернісаж
до 150-річчя від дня народження

Василя Григоровича Кричевського

Суми 2023

Якщо уявити собі мистецтво якогось народу як храм, що спирається на колони, то однією з таких колон українського мистецтва був Василь Григорович Кричевський

Святослав Гординський

З ім'ям Василя Григоровича, яскравого представника української мистецької еліти уособлюється драматизм розвитку української культури першої половини ХХ століття. Він, що досяг значних успіхів у мистецтві, один із новаторів української архітектури, творчість якого мала вплив і продовження у культурі України впродовж ХХ століття, став свідком знищення багатьох своїх художніх робіт і проєктів, та, врешті, змушений був залишити Україну та емігрувати.

Митець був патріархом великої родини Кричевських, яка дала українському мистецтву ряд видатних особистостей. Брат Федір Кричевський — видатний митець і педагог. Сини – художники Василь та Микола здобули розголос за праці аквареллю. Онука – мисткиня Катерина Кричевська-Росандич.

В. Г. Кричевський народився на Сумщині. Освіту здобув у Харківському технічному залізничному училищі, де вчився архітектурі та техніці малювання у професора Загоскіна.

19-річний Кричевський стає помічником міського архітектора Харкова, Альфреда Шпігеля, завдяки якому знайомиться з теоретичними поглядами філософа мистецтва Джона Рескіна, зокрема на роль ужитково-декоративних елементів в архітектурі різних епох.

В архітектурі XX століття митець започаткував новий український стиль, кращі зразки якого – Музей Тараса Шевченка в Каневі, школа імені Михайла Грушевського в Києві, будинок земства в Полтаві – захоплюють гармонійним поєднанням давніх мистецьких традицій з модерним відчуттям форми. Художні витвори Василя Григоровича зберігають в собі органіку народного життя, могутній духовний потенціал нації, що допоміг вистояти в найтяжчих випробуваннях.

Перебирається у Київ на запрошення корифея українського побутового театру М. Садовського. Активно включається в культурне життя міста, бере участь у розкопках Десятинної церкви археологом В. Хвойкою.

Ким він тільки не був і з ким тільки не працював! Оформляв спектаклі в театрі Миколи Садовського. Приятелював з Михайлом Грушевським, жив у його домі в Києві, оформляв його книжки. Співпрацював зі школою килимарства, яку відкрила Варвара Ханенко. До 1913 року був керівником цієї килимарні. Протягом довгих років збирав предмети української народної творчості і, будучи тонким знавцем української етнографії, зумів укомплектувати одну з найбагатших колекцій в Україні. На жаль, збірка В. Кричевського, що містилася в будинку Грушевського, згоріла під час артилерійського обстрілу.

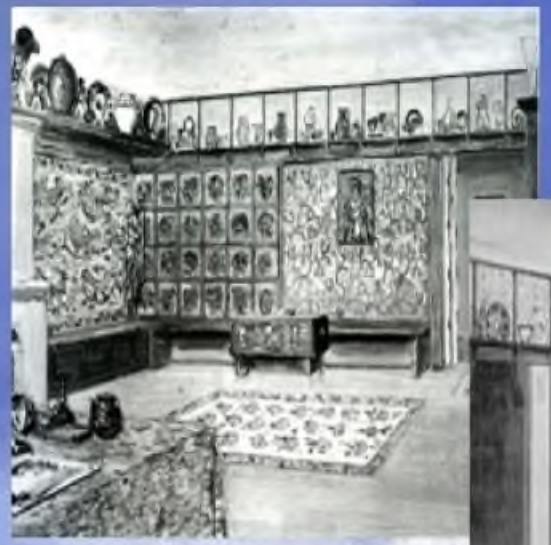

Збірки творів українського народного мистецтва в студії В. Кричевського у будинку М. Грушевського, що була втрачена під час пожежі 7 лютого 1918 р. Мальовано В. Кричевським з пам'яті у 1923–1950 рр. З книги: Павловський В. Василь Григорович Кричевський. Життя і творчість. – Нью-Йорк, 1974.

Гербовий килим гетьмана Полуботка, зроблений в його килимарських майстернях на Чернігівщині. Початок 18 ст. Із збірки В. Кричевського.

1917 року Кричевський став одним із організаторів Української академії мистецтв.

Засновники Української Академії Мистецтва в експозиці виставки 5 грудня 1917 р. Сидять: М. Бурачек, М. Бойчук, Ф. Кричевський, М. Жук. Стоять: О. Мурашко, Г. Нарбут, В. Кричевський.

Засновники Української академії мистецтв (зліва направо): сидять – А. Маневич, О. Мурашко, Ф. Кричевський, М. Грушевський, І. Стешенко, М. Бурачек, стоять – Г. Нарбут, В. Кричевський, М. Бойчук, Київ, 5 грудня (22 листопада) 1917 р.

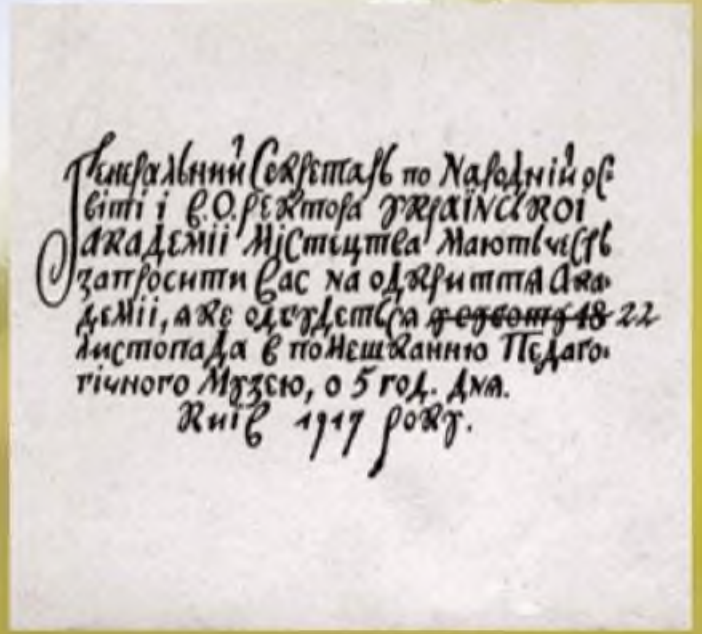

Генеральний Секретарь по Народній освіті і В.О. Ректора Української Академії Мистецтва Маютьчесть запросити вас на одкриття Академії, яке одбудеться ~~у суботу 18~~ 22 листопада в помешканню Педагогічного Музею, о 5 год. дня.
Київ 1917 року.

Запрошення на відкриття Української академії мистецтв: попередньо воно було заплановане на 18 листопада (1 грудня – за новим стилем), але в останній момент дату було перенесено на 22 листопада (5 грудня).

Працював у комісії зі створення Герба України, підготував власні проєкти великого і малого Державних гербів (28 березня 1918 року офіційним Гербом України затверджено саме його Тризуб). У січні 1918 року почав працювати над проєктами паперових грошей і поштових марок УНР (в обіг тоді випустили двогривенну банкноту, виготовлену за проєктом Кричевського).

Державний кредитовий білет УНР В. Кричевського. 1918. Лицева сторона.

Малий державний герб УНР

Великий державний герб УНР за проєктом В. Кричевського. 1918

Велика державна печатка УНР В. Кричевського. 1918

Василь Кричевський – Заставка для дипломатичних документів УНР, 1918

Державний кредитовий білет УНР за проєктом Кричевського. 1918. Зворотна сторона.

1925 року саме він відшукав у Києві будинок, де 1846 року жив Кобзар, відреставрував його і домігся відкриття музею (нині – Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка). Василь Григорович керував художнім оформленням будинку-музею, складанням проєктів кімнат, майстерні й саду. 10 листопада 1928 музей був урочисто відкритий для відвідувачів. Протягом 1928-1941 року він поповнювався роботами радянських художників. У війну музей сильно постраждав, але будинок уцілів. А 1929 року Кричевському запропонували розробити й проєкт музею Шевченка у Каневі.

Будинок-музей Т. Шевченка у столичному провулку Т. Шевченка, 8-а

Оформив дванадцять фільмів, серед них і «Звенигора» Олександра Довженка. До речі, ідею цієї знаменитої стрічки Довженкові подарував саме Кричевський.

1932 року Кричевський дебютує в ролі оператора на зйомках фільму «Шлях вільний», режисером якого був Л. Бодик – асистент О. Довженка на зйомках «Землі».

1936 року митець оформляє один із найвизначніших українських ранньозвукових фільмів «Прометей» авангардистського режисера Івана Кавалерідзе, а наступного року працює над стрічкою «Назар Стодоля» Г. Тасіна за однойменною п'єсою Т. Шевченка.

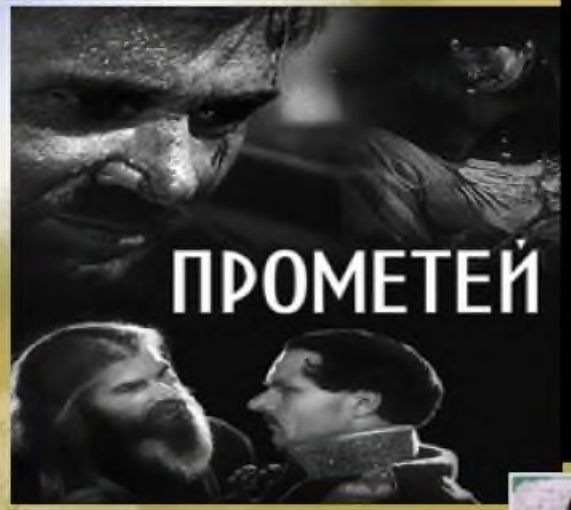

Остання стрічка, яку оформив Кричевський – перший український кольоровий фільм «Сорочинський ярмарок» (1938) Миколи Екка.

1937 року на виставці радянських художників у Лондоні Василь Григорович отримав другу медаль. Цього ж року відбулася персональна виставка митця в київському Домі вчених. У цей час Василь Кричевський очолював кафедру малярства Київського художнього інституту.

Актуальними і сьогодні є слова Юрія Яновського зі статті, присвячені 30-річчю діяльності Майстра: *«В. Г. Кричевський – з тих робітників культури, що ми досі ще не оцінили. Ми їх оцінимо, коли перестануть застувати очі метушливі рухи підмайстрів. Коли їхнє повноцінне життя, як навантежений корабель, підпливе до нас і стане у гавані перед нашими очима, стане, зіб'є всі паруси і відіб'ється від кіля до вершків бомбрам-стеньг в спокійній гавані»*

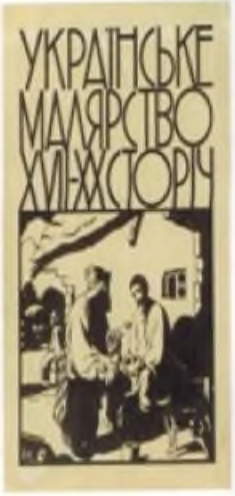

В. Г. Кричевський – Обкладинки різних видань

Друга світова війна застала Кричевського в Києві, він сповна спізнав усі біди окупації: голод, холод, поневіряння... 1943 року митрополит Андрей Шептицький запросив мистця до Львова, куди той переїхав з сім'єю, обійняв посаду ректора Вищої мистецької української школи.

А далі війна погнала в еміграцію: Чехословаччина, Австрія, Німеччина...

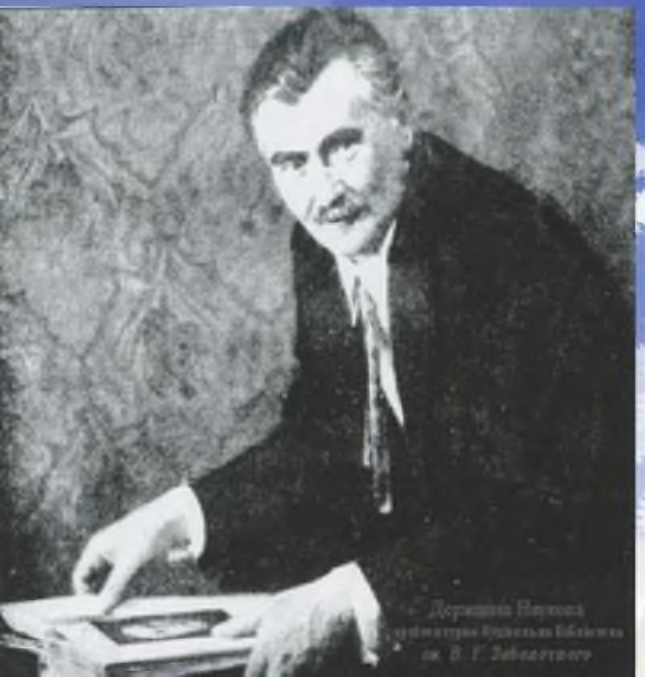

1945 року з родиною осів у Франції – у свого сина від першого шлюбу Миколи, який теж став художником.

1948 року переїздить до Венесуели до своєї дочки Галини Кричевської-Лінде, де через чотири роки помирає. Його поховали в Каракасі, а 1975 року прах художника та його дружини Євгенії перенесли до українського цвинтаря Святого Андрія в Баунд-Бруку поблизу Нью-Йорка.

Список використаних джерел

«Василь Кричевський. Між авангардом і традицією» [Текст] : [художник, уродженець Сумщини] // Літературна Україна. – 2013. – № 39, 10 жовтня. – С. 16.

Вертіль, О. Художник Василь Кричевський став хрестоматійним [Текст] : [презентація першого тому хрестоматії «Василь Кричевський у Сумському обласному художньому музеї ім. Н. Онацького»] / О. Вертіль // Урядовий кур'єр. – 2016. – № 221, 24 листопада. – С. 16.

Гнатюк, М. «Голлівуд на березі Чорного моря» [Текст] : творчий діалог Юрія Яновського і Василя Кричевського / М. Гнатюк // Україна. Наука і культура / ред. рада: А. Шпак та ін. ; наук. ред. Н. Тихонова. – Київ : [Нац. АН України, Т-во «Знання» України], 2005. – Вип. 33. – С. 269–283.

Зі скарбниці Сумського художнього музею [Текст] : [ілюстрації картин Н. Онацького, М. Пимоненко, І. Хруцького, С. Васильківського, І. Рєпіна, Д. Безперчого, А. Куїнджі, Ф. Кричевського, С. Світославського, М. Башкірцевої та О. Чередниченко] // Мистецтво в школі. – 2012. – № 10. – (Вкладка).

Ісіпчук, Н. Художник, архітектор, емігрант... [Текст] : [в обласному художньому музеї імені Н. Онацького презентували перший том праці «Василь Григорович Кричевський: хрестоматія», присвяченого творчості уродженця Сумщини, видатного українського художника-архітектора] / Н. Ісіпчук // Сумщина. – 2016. – № 46, 17 листопада. – С. 16.

Кричевський Василь [Текст] : архітектор, художник, педагог, колекціонер : [уродженець Сумщини] // Сумщина. Велика спадщина. Образотворче мистецтво / [гол. ред. В. І. Кочубей]. – Суми : Університетська книга, 2018. – С. 62–67.

Майже детективна історія сумської вулиці [Текст] : чому топонім Братів Кричевських фактично проіснував у Сумах менше року... : [про Василя Кричевського – художника, архітектора, графіка, автора Малого герба незалежної України] / [підготував матеріал краєзнавець К. Аленінський] // Ваш шанс. – 2022. – № 50, 15-22 грудня. – С. 2 А.

Пам'яті Василя Григоровича Кричевського [Текст] : [Кричевський В. Г. – український художник, архітектор, графік, уродженець Сумщини (1873-1952)] // Пам'ятки України: історія та культура. – 2007. – № 4. – С. 248–274.

Різниченко, Ж. Спадок Кричевських повертається додому [Текст] : [творець Малого герба України, засновник архітектурного стилю модерн, художник Василь Григорович Кричевський (1872–1952) та його талановита родина] / Ж. Різниченко // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 82, 8 травня. – С. 20.

Санич, Г. Художник і реформатор [Текст] : [Василь Григорович Кричевський – видатний український художник, архітектор, митець, вчений і педагог, уродженець Сумщини] / Г. Санич // Панорама. – 2022. – № 7, 16-23 лютого. – С. А 10.

Чорна, С. На тлі тризуба [Текст] : історичний живопис : [київська художника Марина Соченко створила портрет художника Василя Кричевського] / С. Чорна // Голос України. – 2021. – № 9, 20 січня. – С. 13.

Шульженко, Г. Є. Дизайн у творчій спадщині В. Кричевського [Текст] / Г. Є. Шульженко // Функції дизайну в сучасному світі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29–30 березня 2017 р. / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка, Сумський державний ун-т ; Сумська обл. універсальна наукова б-ка ; [редкол.: О. К. Зав'ялова, В. Ю. Панасюк, А. М. Никифоров та ін.]. – Суми : [ФОП Цьома С. П.], 2017. – С. 59–61.

Електронні джерела:

http://bukvoid.com.ua

http://www.dukat-art.com/ua

http://www.golos.com.ua

https://artmuseum.lebedyn.org

https://esu.com.ua

https://issuu.com/culture.ua

https://ridna.ua

https://uartlib.org.ua

https://uk.wikipedia.org

https://vechirniy.kyiv.ua

https://www.istpravda.com.ua

Інформацію підготувала
провідний бібліотекар Петренко Т. В.